

UN TEZAU MONETAR DE LA ZALĂU, sec. XIX—XX

Tezaurul de care ne ocupăm în articolul de față a fost descoperit în anul 1984, în municipiul Zalău în imobilul din strada Dobrogeanu-Gherea nr. 10, cu ocazia unor lucrări de renovare.

Cele 369 de piese ale tezaurului, dintre care 358 de argint și 11 de nichel, au fost emise între 1858—1916, în Austria (la Viena), pentru Austria (la Kremnica), în Ungaria și Serbia.

Lista lor este următoarea:¹

I. AUSTRIA

Francisc Iosif I (1848—1916)

- 1. Gulden, 1858, A.
- 2— 3. Guldeni, 1860, A.
- 4. Gulden, 1861, A.
- 5. Gulden, 1866, A.
- 6. Gulden, 1867, A.
- 7. Gulden, 1877.
- 8. Gulden, 1878.
- 9— 14. Guldeni, 1879.
- 15. Gulden, 1881.
- 16. Gulden, 1882.
- 17. Gulden, 1886.
- 18. Gulden, 1888.
- 19. Gulden, 1889.
- 20. Gulden, 1892.
- 21— 74. Coroane, 1893.
- 75—106. Coroane, 1894
- 107—108. Piese de 20 helleri, 1894
- 109. Plesă de 10 helleri, 1894
- 110—123. Coroane, 1895
- 124—126. Coroane, 1896
- 127—132. Coroane, 1898.
- 133—139. Coroane, 1899.
- 140—153. Piese de 5 coroane, 1900.

¹ În lucrarea de față folosim următoarele abrevieri: H = L. Huzăr, *Münzkatalog Ungarn*, Budapest, 1979. MMTM = E. Chirilă — N. Gudea — V. Lazăr — A. Zrinyi, *Münzhorte und Münzfunde aus dem Kreismuseum Mureș*, Tg. Mureș, 1980.

- 154—159. Coroane, 1900.
 160—162. Coroane, 1901.
 163—164. Coroane, 1902.
 165. Coroană, 1903
 166—167. Coroane, 1904
 168. Piesă de 20 helleri, 1907.
 169—175. Piese de 5 coroane, 1908
 176—177. Piese de 5 coroane, 1909 (St. Schwartz)
 178—180. Piese de 5 coroane, 1909.
 181—187. Piese de 2 coroane, 1912.
 188—189. Coroane, 1912.
 190—196. Piese de 2 coroane, 1913.
 197—202. Coroane, 1913.
 203. Coroană, 1914.
 204—207. Coroane, 1915.
 208. Piesă de 10 helleri, 1915
 209. Coroană, 1916.

II. UNGARIA

Francisc Iosif I (1848—1916)

- 210—213. Guldeni, 1879. H, 2138
 214. Gulden, 1881. H, 2140
 215. Gulden, 1883. H, 2141
 216. Gulden, 1889. H, 2141
 217—218. Guldeni, 1890. H, 2142
 219—220. Coroane, 1892. H, 2203
 221—249. Coroane, 1893. H, 2203
 250—251. Piese de 20 filleri, 1893. H, 2205
 252—265. Coroane, 1894. H, 2203.
 266. Piesă de 20 filleri, 1894. H, 2205.
 267. Piesă de 10 filleri, 1894. H, 2207.
 268—287. Coroane, 1895. H, 2203.
 288—292. Coroane, 1896. H, 2203.
 293—298. Piese de 5 coroane, 1900. H, 2201
 299—301. Piese de 5 coroane, 1907. H, 2201.
 302—303. Piese de 5 coroane, 1908. H, 2201.
 304—305. Piese de 20 filleri, 1908. H, 2205.
 306—309. Piese de 5 coroane, 1909. H, 2201.
 310—311. Piese de 2 coroane, 1912. H, 2202.
 312—319. Coroane, 1912. H, 2204.
 320—321. Piese de 2 coroane, 1913. H, 2202.
 322. Piesă de 2 coroane, 1914. H, 2202.
 323—328. Coroane, 1914. H, 2204.
 329—365. Coroane, 1915. H, 2204.
 366—368. Coroane, 1916. H, 2204.

III. SERBIA

Petru I (1903—1918/1921)

369. Dinar, 1912.

Tezaurul se compune deci din 29 guldeni, 268 coroane, 19 piese de 2 coroane, 41 piese de 5 coroane, 3 piese de 20 helleri, 5 piese de 20 filleri, 2 piese de 10 helleri, o piesă de 10 filleri și un dinar.

Guldenii nr. 1—6 sînt emiși la Viena, așa cum arată sigla A de pe aversul lor. Restul guldenilor sînt emiși la Kremnica. Ei se împart în două grupe: nr. 7—20 și nr. 210—218. La prima grupă legenda este în limba latină; ei poartă stema Austriei și nu au sigle de monetărie. A doua grupă nr. 210—218, poartă legenda în limba maghiară, stema Ungariei și siglele K—B. Cele două grupuri de guldeni reflectă în materie de emisiuni monetare dualismul austro-ungar. Practic însă guldenii de ambele tipuri emiși, firește, după același sistem monetar, circulă și sunt tezaurizați pe tot cuprinsul imperiului austro-ungar.

Sistemul monetar avînd la bază guldenul este abolit la 2 august 1892 și înlocuit cu cel al coroanei², o coroană reprezentînd 100 filleri în Ungaria și 100 helleri în restul imperiului austriac.

De la data amintită piesele de 1 coroană ca și multiplii (piese de 5 și 2 coroane) și submultiplii ei (piese de 20, 10, 2 și 1 heller, respectiv 20, 10, 2 și 1 filler) sînt emise exclusiv la Kremnica.

Și piesele emise după noul sistem se împart în două grupe: nr. 21—209 și nr. 219—368, după același criteriu ca și piesele precedente.

Piesele de 5 coroane nr. 169—175 sînt piese jubiliare, emise cu ocazia aniversării a 60 de ani de la urcarea pe tron a lui Francisc Iosif I, așa cum indică legenda: DVODECIM LVSTRIS 1848 — 1908 GLORIOSE PERACTIS.

Piesele nr. 176—177, emise în 1909, sînt apariții rare, datorită unui incident care a provocat retragerea lor din circulație imediat după ce au fost emise; gravorul stanței, St. Schwartz, eminent sculptor și gravor austriac din acea vreme, profesor la Academia din Viena, și-a pus numele sub bustul împăratului de pe aversul acestei serii monetare. Inițial a fost înlocuită imediat cu alta, fără numele gravorului³, reprezentată în tezaur prin piesele nr. 178—180. Se pare însă că un număr de piese din seria cu numele lui St. Schwartz au rămas în circulație și sînt astăzi aprig disputate de colecționari.

Cu toate că, după 2 august 1892, guldenii de argint au fost retrași din circulație, vistieria austriacă schimbînd un gulden pe două coroane, posesorii de guldeni au preferat să-i păstreze și să-i tezaurizeze, așa cum arată nu numai tezaurul de care ne ocupăm ci și cel dela Reghin⁴, și aceasta pentru un motiv foarte simplu: un gulden, din aliaj de argint de 900‰ conține 11,1 g argint fin, în timp ce o coroană din aliaj de argint de 835‰ conține 4,175 g argint⁵. Chiar la rata de schimb de 2 coroane pentru un gulden, deținătorii de guldeni primeau deci 8,350 g de argint în schimbul a 11,11 g din același metal. Posesorii au preferat să-i păstreze în continuare, ba chiar să achiziționeze și alți guldeni, așa cum par să indice cîteva astfel de piese à fleur de coin din tezaur.

² J. Müller, *Münzreformen in Österreich*, Viena, 1898, p. 50.

³ L. Forrer, *Biographical dictionary of medallists*, V, London, 1912, p. 425—430.

⁴ *MMTM*, p. 159—162.

⁵ În ce privește greutatea și finețea metalului acestor piese vezi J. Cejnek, *Österreichische Münzprägungen von 1705 bis 1935*, Wien, 1935.

Aparent surprinzătoare este prezența dinarului sîrbesc în tezaur (nr. 369). Se pare însă că monetele din țările și provinciile ce vor forma după primul război mondial Jugoslavia circulau în imperiul austriac, așa cum arată prezența unei piese mărunte, de 2 parale, din Muntenegru în tezaurul de la Șimleul Silvaniei⁶.

Tezaurul de la Zalău, la fel ca cel de la Reghin, a putut fi achiziționat parțial în anii care preced primul război mondial, dar masa mare a pieselor a fost achiziționată în cursul acestui război. Este concludent în acest sens faptul că 37 piese de argint, nr. 329—365, datează din 1915 și sunt și ele *à fleur de coin*, deci nu au apucat să circule mai mult timp. Întreg aspectul tezaurului sugerează dealtfel că, în fața inflației crescînde generate de război, posesorul tezaurului a investit cît mai mult posibil în monedă de metal prețios, în speță argint.

Tezaurul a fost ascuns, ca și cel de la Reghin și cel de la Șimleul Silvaniei, în 1918/1919 cu ocazia tulburărilor provocate de prăbușirea monarhiei austro-ungare. Este evident că cele 11 piese de nichel nu făceau parte din stocul inițial al tezaurului, care consta exclusiv din monedă de argint, ci au fost adăugate doar în momentul ascunderii tezaurului. Aceasta, ca și la tezaurul de la Șimleu, s-a produs într-o atmosferă de confuzie, de panică, în care moneta măruntă nu mai putea fi folosită ca mijloc de schimb, în împrejurări în care întreaga viață economică era total dezorganizată.

Concluziile oferite în această ordine de idei de tezaurul de la Zalău sunt sprijinite de cele rezultînd din cercetarea tezaurelor contemporane cu el și îngropate în aceleași împrejurări, cele de la Reghin și Șimleul Silvaniei. Cercetarea celor trei tezaure demonstrează odată mai mult strînsa legătură între evenimentul istoric și acumularea și îngroparea de tezaure monetare, iar concluziile care rezultă din această cercetare sunt valabile pentru toate epocile istorice.

EUGEN CHIRILĂ — ELENA MUSCA

A COIN HOARD FROM ZALĂU, 19th—20th CENTURY

(Summary)

The paper deals with a coin hoard discovered in 1984 in Zalău and kept in the local Museum. It consists of 359 silver coins and 11 nickel coins issued in Wien and Kremnica for Austria, in the same mint (Kremnica) for Hungary and in Serbia: 29 guldens, 268 crowns (Kronen), 41 five crown coins, 19 two crown coins, three 20 heller coins, five 20 filler coins, two 10 heller coins, a 10 filler coin and a serbian dinar.

The authors give the full list of the coins and make some considerations concerning the various issues of the hoard. Among the coins of the hoard there are some rare issues (nr. 176—177; see f.n. 3).

The hoard shows analogies with those of Reghin (see f.n. 4) and Șimleu Silvaniei (see f.n. 6). All these three hoards were buried in 1918/1919, on account of the troubles generated by the fall of the austro-hungarian monarchy. Of course, the nickel small change was added just in the moment the hoard was buried.

⁶ E. Chirilă — R. Ardevan, in *ActaMP*, 9, 1985, p. 302—304.